

FELIKS BERDAU (1826—1895) JAKO MIKOLOG
W pięćdziesiątą rocznicę urodzin

Feliks Berdau urodził się w Krakowie w 1826 r. Początkowo uczył się w domu rodzinnym, potem uczęszczał do gimnazjum św. Anny. W 1846 r. ukończył wydział filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego uzyskując stopień magistra farmacji. W rok później mianowano go adiunktem przy Katedrze Botaniki w Ogrodzie Botanicznym UJ. Pracował wtedy pod kierunkiem prof. Rafała Czerwiakowskiego. W 1856 r. został nauczycielem historii naturalnej w gimnazjum św. Anny, gdzie wykładał do 1857 r. W latach 1858—1859 przebywał za granicą i doksztalał się na uniwersytetach w Wiedniu, Rzymie i Berlinie. W 1860 r. przeniósł się do Warszawy. Tu był nauczycielem nauk przyrodniczych w jednym ze stołecznych gimnazjów. W 1862 r. objął katedrę botaniki i zoologii w Instytucie Politechniczno-Rolniczo-Leśnym w Puławach, powierzono mu także zorganizowanie ogrodu

botanicznego w tym mieście. Po likwidacji Instytutu powrócił do Krakowa i obronił rozprawę doktorską poświęconą zagadnieniom geograficznym, geologicznym i botanicznym Karpat ze szczególnym uwzględnieniem Tatr. W 1869 r. ponownie znalazł się w Puławach. Tam został kierownikiem katedry botaniki w utworzonym wtedy Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa. Stanowisko to zajmował aż do 1886 r. kiedy z powodu złego stanu zdrowia (paraliż) musiał opuścić Instytut. Zmarł w Warszawie 24. XI. 1895 r. (Hryniewiecki 1931, Ślósarski 1895). Przyczyną dość częstych zmian miejsca pracy i wędrówek Berdaua między Krakowem, Warszawą a Puławami były biurokratyczne przepisy i antypolska polityka zaborców (Szafer 1964).

Berdau jest dobrze znany jako autor publikacji poświęconych florystyce i geografii roślin naczyniowych, natomiast jego prace dotyczące roślin zarodnikowych rzadko są cytowane. I tak np. Szymkiewicz w swojej bibliografii flory polskiej (1925) wymienia tylko jeden artykuł mikologiczny Berdaua, w którym jest wzmianka o grzybie z rodzaju *Fumago*.

Berdau zajmował się również porostami. Można o nim powiedzieć, że był podwójnym doktorem. Według ówczesnie obowiązujących przepisów, doktorat uzyskany za granicą, musiał być „potwierdzony” w Rosji. Berdau przedstawił drugą pracę doktorską, której tematem były porosty okolic Warszawy i obronił ją na uniwersytecie w Charkowie.

Prace mikologiczne Berdaua nie są liczne, ale umieścić je można w rzędzie pionierskich opracowań mikoflory Polski obok publikacji Błońskiego, Chełchowskiego lub Eichlera. Rok 1976 to podwójny jubileusz związany z nazwiskiem Berdaua: stoipięćdziesięciolecie jego urodzin, a zarazem stulecie ogłoszenia jego publikacji *Grzyby jadalne i jadowite krajowe*, która jest pierwszym większym i dokładniejszym źródłem informacji o grzybach wielkoowocnikowych Polski. W pracy tej znalazły się np. pierwsze wzmianki o grzybach okolic Ojcowa (Wojewoda 1974) i liczne dane z obszaru Gór Świętokrzyskich, lubelszczyzny i kielecczyzny. Liczba gatunków podanych przez Berdaua z obszaru ówczesnego Królestwa Polskiego przekracza 230 (Chełchowski 1898). Ten wielce zasłużony dla botaniki polskiej badacz, zapewnił sobie trwałe miejsce nie tylko w historii polskiej florystyki roślin naczyniowych, ale także w dziejach mikologii polskiej.

SPIS PUBLIKACJI MIKOLOGICZNYCH F. BERDAUA

1876

1. *Grzyby jadalne i jadowite krajowe*. Encyklopedia Rolnictwa i wiadomości z niem związek mających T. 3., str. 75—155, tabl. 8. Warszawa.

1881

2. *Grzyby trujące krajowe*. Warszawa. Tow. Farmaceut.

1887

3. *O rosie miodowej jako chorobie drzew naszych*. Wszechświat 6: 442—445.
4. *Grzyby krajowe trujące*. Warszawa. F. Kasprzykiewicz.

LITERATURA

- Chełchowski S. 1898. *Grzyby podstawkozarodnikowe Królestwa Polskiego (Basidiomycetes Polonici)*. Pam. Fyzyogr. 15 (Dz. III): 4—285.
- Hryniewiecki B. 1931. *Zarys historii botaniki w Polsce*. Warszawa.
- Szafer W. 1964. *Zarys historii botaniki w Krakowie na tle sześciu wieków Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków.
- Szymkiewicz D. 1925. *Bibliografja Flory Polskiej*. Prace Mon. Kom. Fizj. 2: 1—159.
- Ślósarski A. 1895. *Feliks Berdau. Wspomnienie pośmiertne*. Wszechświat 14: 769—771.
- Wojewoda W. 1974. *Macromycetes Ojcowskiego Parku Narodowego. I. Flora*. Acta Mycol. 10: 181—265.

Władysław Wojewoda

Pracownia Mikologii Instytutu Botaniki PAN, Kraków